

Cros Ard, Mainistir Bhuithe deireadh an naoú haois

Nuair a bhíonn imreoirí iománaíochta agus peile Gaelaí ag caint faoina n-uaimhian, is minic nach n-úsáideann siad ach na focail seo a leanas: ‘Cros Cheilteach’. Ó bhí deireadh an naoú haois ann, tá úsáid á baint ag Cumann Lúth-Chleas Gaeil as cros ard mar lógó dó féin agus mar dhearadh do bhoinn na gCraobhacha Uile-Éireann. Téann úsáid na croise mar shiombail de ghnóthachtáil na hÉireann chomh fada siar, ar a laghad, le Mór-Thaispeántas Tionsclaíochta na hÉireann 1853 ar lena linn a cuireadh crosa arda ar taispeántas mar shéadchomharthaí breátha a léirigh oilteacht ealaíne agus cráifeacht dhíograiseach ár sinsear Ceilteach.

Tá na crosa chomh daingnithe sin i samhlaíocht mhuintir na hÉireann gur cúis náire é beagnach a fhiafraí cén fáth go ndearnadh iad i gcéadúair. Níl aon traidisiún dúchasach ann maidir le tógáil a dhéanamh le clocha gearrtha agus, dá bhrí sin, ba rud an-nuálach é, ó thaobh cúrsaí cultúir de, teacht chun cinn na gcros ard san ochtú haois. Is amhlaidh an scéal maidir le léiriú a thabhairt ar ábhair dhaonna agus ar scéalta daonna ar mhodh measartha réadúil, mar atá luaite roimhe seo. Ní léir go raibh na crosa le fáil lasmuigh d’Éirinn agus den chuid d’Albain a tháinig faoi thionchar na hÉireann. Bhí gá le hoilteacht agus cuid mhór acmhainní ina leith agus de réir mar atá ráite ag an staraí ealaíne darb ainm Roger Stalley is deacair a

chreidiúint go ndearnadh iad ar chúiseanna altrúiocha nó reiligiúnacha amháin. Ach cuireadh in airde iad go forleathan: tá thart ar 300 ar marthain fós agus tá 100 ceann díobh sin maisithe le híomhánna snoite.

Is cinnte gur fhóin na crosa mar ionaid cruinnithe le haghaidh paidreacha do mhanaigh agus d’oilithrigh ach bhí a scála agus a gcastacht i bhfad níos mó ná mar ba ghá don fheidhm bhunúsach sin. Tá an chros seo, atá suite i Mainistir Bhuithe i gCo. Lú, beagnach seacht méadar ar airde agus tá gach cuid dá dromchla atá ar fáil clúdaithe le snoíodóireacht ghalánta de radhairc éagsúla iontacha. Ar an aghaidh thoir amháin, feictear Críost agus Peadar á shábháil ón uisce aige; Iósua; N Antoine agus cathú á chur air ag deamhain; N Pól agus N Antoine ag marú deamhain; aingeal ag cosaint triúr leanaí ar an gcaor thine; íomhánna d’Éilias, de Mhaois, d’Abrahám agus d’Íosác; Dáiví agus Góiliat; agus Dáiví ag marú leoin (arís).

Tá roinnt cros inscríofa le hainmneacha ríthe nó abaí, rug a thugann le tuiscint go raibh siad ina siombailí láidre de chumhacht agus de stádas na ndaoine mór le rá sin. Cuid den fheidhm a bhí acu ab ea críoch a éileamh agus teorainneacha a mharcáil. I dtaca leis sin de, is iontach go bhfuil na crosa an-leithleach, agus stíleanna sainiúla a bhain le réigiúin éagsúla le brath iontu. Tá an cruth bunúsach céanna ag baint le gach ceann acu: bun pirimidiúil, colún dronuilleogach

agus leac mhullaigh air sin chomh maith le ciorcal mór thart ar ghéaga na croise. D'fhéadfadh sé go raibh an ciorcal beartaithe chun léiriú a dhéanamh ar naomhluan thart ar fhíor Chríost, ach is féidir glacadh leis freisin mar shiombail chosmach i gcomhréir le traidisiúin Éireannacha níos sine ar dá réir a bhí léiriú á thabhairt ar an ngrian.

Bealach amháin chun na crosa a thuiscint is ea gurb ionann iad agus dearbhú nua i leith na Críostaíochta bíobalta chun cur i gcoinne bagairt nua ó na págánaigh. Faoin am a bhí tógálaithe na gcros i mbarr a réime, ba bhagairt an-réadúil é sin.